EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 22.7.2021
COM(2021) 408 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Euroopa Liidu kolmanda rakenduskava läbivaatamise ja ajakohastamise kohta kooskõlas püsivaid orgaanilisi saasteaineid käsitleva määruse (EL) 2019/1021 artikli 9 lõikega 4

{SWD(2021) 201 final}

1. SISSEJUHATUS

Püsivate orgaaniliste saasteainete Stockholmi konventsioon[1] (edaspidi „Stockholmi konventsioon“) võeti vastu 2001. aasta mais ja jõustus 2004. aastal. Euroopa Liit (edaspidi „liit“) ja selle liikmesriigid[2] osalevad selles konventsioonis[3], mida on esimest korda rakendatud liidu õiguses määrusega (EÜ) nr 850/2004 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta[4]. Kõnealune määrus asendati uuesti sõnastatud määrusega (EL) 2019/1021 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta[5] (edaspidi „püsivate orgaaniliste saasteainete määrus“).

Kooskõlas Stockholmi konventsiooni artikliga 7 peab konventsiooni iga osaline:

a) töötama välja ja seadma eesmärgiks viia ellu kõnealuse konventsiooni kohaste kohustuste rakendamise kava;

b) saatma oma rakenduskava konventsiooniosaliste konverentsile kahe aasta jooksul alates kuupäevast, mil Stockholmi konventsioon asjaomase osalise suhtes jõustub, ning

c) perioodiliselt vaatama läbi ja vajaduse korral ajakohastama oma rakenduskavasid viisil, mis nähakse ette konventsiooniosaliste konverentsi otsusega.

Esimene Euroopa rakenduskava pealkirjaga „Ühenduse rakenduskava“ töötati välja 2007. aastal (SEK (2007) 341)[6]. Esimest korda ajakohastati seda rakenduskava liidu rakenduskavaga, mis koostati 2014. aastal (COM(2014) 306 final) ja mida ajakohastati 2019. aasta alguses (COM(2018) 848 final). Liidu kolmanda rakenduskava läbivaatamine ja ajakohastamine on muutunud vajalikuks, et täiendavalt käsitleda järgmisi teemasid:

1) püsivate orgaaniliste saasteainete määruse uuesti sõnastamine; selle määrusega asendati 2019. aasta juulis algne määrus (EÜ) nr 850/2004;

2) mitme uue püsiva orgaanilise saasteaine lisamine Stockholmi konventsiooni, sealhulgas pestitsiid dikofool ja tööstuskemikaal perfluorooktaanhape (PFOA), selle soolad ja PFOAga seotud ühendid; ning

3) tehnika ja õigusloome areng selles valdkonnas.

Selle rakenduskava koostamisel on nõu peetud liikmesriikide pädevate asutuste, tööstusharu, keskkonnaorganisatsioonide ja üldsusega. Liidu rakenduskava esitatakse Stockholmi konventsiooni sekretariaadile kooskõlas liidu kui konventsiooniosalise kohustustega.

2. PÜSIVAD ORGAANILISED SAASTEAINED

Püsivad orgaanilised saasteained on keemilised ained, mis säilivad keskkonnas, bioakumuleeruvad ning kujutavad märkimisväärset riski inimeste tervisele ja keskkonnale. Need saasteained liiguvad üle rahvusvaheliste piiride nende allikatest kaugele ja kuhjuvad isegi piirkondades, kus neid pole kunagi kasutatud ega toodetud. Püsivad orgaanilised saasteained kujutavad ohtu keskkonnale ja inimeste tervisele kogu maailmas, kuid näiteks ELis on püsivate orgaaniliste saasteainete neelajateks Arktika, Balti ja Alpide piirkonnad.

---

1 http://www.pops.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/2232/Default.aspx

2 Üks ELi liikmesriik (Itaalia) ei ole veel konventsiooni ratifitseerinud.

3 Nõukogu 14. oktoobri 2004. aasta otsus, mis käsitleb püsivate orgaaniliste saasteainete Stockholmi konventsiooni sõlmimist Euroopa Ühenduse nimel (2006/507/EÜ) (ELT L 209, 31.7.2006, lk 1).

4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 850/2004 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta ning millega muudetakse direktiivi 79/117/EMÜ (ELT L 158, 30.4.2004, lk 7).

5 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1021 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 169, 25.6.2019, lk 45).

6 https://ec.europa.eu/environment/chemicals/international_conventions/pdf/sec_2007_341.pdf

Nende ainete tootmise, kasutamise ning heite vähendamiseks ja kõrvaldamiseks on vajalik rahvusvaheline tegevus. Rahvusvahelistes püsivate orgaaniliste saasteainete õigusaktides käsitletud ainete loetelu on esitatud tabelis 1.

3. PÜSIVAID ORGAANILISI SAASTEAINEID KÄSITLEVAD RAHVUSVAHELISED LEPINGUD

3.1. ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) püsivate orgaaniliste saasteainete protokoll[7]

UNECE piiriülese õhusaaste kauglevi konventsiooni protokoll püsivate orgaaniliste saasteainete kohta (edaspidi „püsivate orgaaniliste saasteainete protokoll“) võeti vastu 24. juunil 1998. aastal Taanis Aarhusis. Püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli on heaks kiitnud Euroopa Liit ja 23 liikmesriiki[8]. Püsivate orgaaniliste saasteainete protokollis käsitletakse praegu 16 ainet, mille hulka kuuluvad üksteist pestitsiidi, kaks tööstuskemikaali ja kolm tahtmatut kõrvalsaadust. Aastal 2009 võtsid konventsiooniosalised vastu otsused seitsme uue aine loetellu kandmise kohta. Need otsused aga veel ei jõustunud.

Püsivate orgaaniliste saasteainete protokolliga keelatakse nimekirjas loetletud kemikaalide tootmine ja kasutamine – kas kohe või hilisemas etapis – ja protokoll sisaldab sätteid, kuidas käidelda nendest kemikaalidest koosnevaid või neid sisaldavaid jäätmeid. See kohustab osalejaid vähendama oma dioksiinide, furaanide, polütsükliliste aromaatsete süsivesinike (PAHid) ja heksaklorobenseeni (HCB) heidet ning kehtestab konkreetsed heite piirnormid olme-, ohtlike ja meditsiinijäätmete põletamisele. Protokolli lõppeesmärk on lõpetada püsivate orgaaniliste saasteainete mis tahes eraldumine, heide ja kadu.

3.2. Stockholmi konventsioon

Stockholmi konventsioon võeti vastu 2001. aastal ÜRO Keskkonnaprogrammi (UNEP) raames ja see jõustus 2004. aastal. Sellega edendatakse kaheteistkümnest püsivast orgaanilisest saasteainest koosneva algse ainete rühma osas ülemaailmset tegevust, mille üldeesmärk on kaitsta inimeste tervist ja keskkonda püsivate orgaaniliste saasteainete eest. Selles nõutakse, et konventsiooniosalised võtaksid meetmeid püsivate orgaaniliste saasteainete keskkonda sattumise vältimiseks või vähendamiseks. Eraldi on viidatud 1992. aasta Rio de Janeiro keskkonna- ja arengudeklaratsiooni põhimõttes 15 sätestatud ettevaatusprintsiibile. Kõnealust põhimõtet rakendatakse Stockholmi konventsiooni artikliga 8, milles on sätestatud eeskirjad täiendavate kemikaalide lisamiseks.

Stockholmi konventsiooni A lisas on praegu loetletud 28 kemikaali, mille tootmine ja kasutamine on keelatud, välja arvatud üldiste või konkreetsete erandite puhul. Lisaks on Stockholmi konventsiooni B lisa kohaselt rangelt piiratud DDT (pestitsiid, mida kasutatakse endiselt paljudes arengumaades) tootmine ja kasutamine. B lisas on loetletud ka perfluorooktaansulfonaat (PFOS), selle soolad ja PFOS-F, mille kohta kehtivad samuti erandid ja lubatud kasutusviisid.

Üldiste eranditena on lubatud laboratoorsed uuringud, kasutamine etalonainena ning kemikaalides, segudes ja toodetes esinev tahtmatu jälgsaaste. Erandite alla kuuluvad ka püsivaid orgaanilisi saasteaineid sisaldavad tooted, mis toodeti või mida juba kasutati enne vastava kohustuse jõustumise kuupäeva, tingimusel et konventsiooniosalised esitavad

[7] http://www.unece.org/env/lrtap/pops_h1.htm

[8] Kreeka, Malta, Poola ja Portugal ei ole püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli veel heaks kiitnud (https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=_en).

Stockholmi konventsiooni sekretariaadile teabe selliste toodete kasutusviiside kohta ja jäätmete käitlemise riikliku tegevuskava.

C lisas loetletud tahtmatult toodetud kõrvalsaaduste (dioksiinid, furaanid, PCBd, PeCB, HCB, alates 2016. aasta detsembrist PCNid ja alates 2018. aasta detsembrist heksaklorobutadieen) keskkonda eraldumist tuleb pidevalt minimeerida ja lõppeesmärgiks peaks võimaluse korral olema selle täielik kõrvaldamine. Vastavalt C lisale on konventsiooniosalised kohustatud edendama ja kooskõlas oma tegevuskavadega nõudma uute saasteallikate puhul parima võimaliku tehnika kasutamist oma suurte saasteallikate kategooriates, mis on kindlaks määratud Stockholmi konventsiooni C lisa II ja III osas.

Samuti nähakse Stockholmi konventsiooniga ette püsivaid orgaanilisi saasteaineid sisaldavate või nendest koosnevate varude identifitseerimine ja ohutu käitlemine. Jäätmed, mis sisaldavad püsivaid orgaanilisi saasteaineid, koosnevad neist või on nendega saastunud, tuleb kõrvaldada sellisel viisil, et neis sisalduvad püsivad orgaanilised saasteained hävivad või muunduvad pöördumatult, nii et neil ei ole enam püsivate orgaaniliste saasteainete omadusi. Kui see ei ole keskkonnamõju seisukohast parim valik või kui püsivate orgaaniliste saasteainete sisaldus on väike, võib jäätmed kõrvaldada mõnel muul keskkonnahoidlikul viisil. Kõrvaldamistoimingud, mis võivad viia püsivate orgaaniliste saasteainete taaskasutamise või korduskasutamiseni, on sõnaselgelt keelatud. Jäätmesaadetiste puhul tuleb arvesse võtta asjakohaseid rahvusvahelisi eeskirju, norme ja suuniseid, nagu 1989. aasta ohtlike jäätmete riikidevahelise veo ja nende kõrvaldamise kontrolli käsitlev Baseli konventsioon.

Tabel 1. Ülevaade rahvusvahelisel tasandil reguleeritud püsivatest orgaanilistest saasteainetest (Stockholmi konventsiooni alla kuuluvad uued püsivad orgaanilised saasteained (alates 2009. aastast) on tähistatud halliga)

Aine	**CASi nr**	**Loetletud Stockholmi konventsioonis**	**Loetletud UNECE püsivate orgaaniliste saasteainete protokollis**	**Loetletud ELi püsivate orgaaniliste saasteainete määruses**
Tahtlikult toodetud püsivad orgaanilised saasteained				
Aldriin	309-00-2	A lisa	Jah	Jah
Klordaan	57-74-9	A lisa	Jah	Jah
Kloordekoon	143-50-0	A lisa	Jah	Jah
Dieldriin	60-57-1	A lisa	Jah	Jah
Endosulfaan	959-98-8 33213-65-9 115-29-7	A lisa	Ei	Jah
Endriin	72-20-8	A lisa	Jah	Jah
Heptakloor	76-44-8	A lisa	Jah	Jah
Heksabromobifenüül (HBB)	36355-01-8	A lisa	Jah	Jah
Heksabromotsüklododekaan (HBCDD) (sh selle isomeerid)	25637-99-4 3194-55-6 134237-50-6 134237-51-7 134237-52-8	A lisa	Ei	Jah
Heksabromodifenüüleeter ja heptabromodifenüüleeter	36483-60-0 68928-80-3 ja muud	A lisa	Jah	Jah Jah
Heksaklorobenseen (HCB)	118-74-1	A lisa	Jah	Jah
α-heksaklorotsükloheksaan*	319-84-6	A lisa	Jah:	Jah (kõik isomeerid,

Aine	CASi nr	Loetletud Stockholmi konventsioonis	Loetletud UNECE püsivate orgaaniliste saasteainete protokollis	Loetletud ELi püsivate orgaaniliste saasteainete määruses
	608-73-1		Heksaklorotsükloheksaanid (HCH; CASi nr 608-73-1[9]), sealhulgas lindaan (CASi nr 58-89-9)	sealhulgas lindaanis leiduv γ-HCH)
β-heksaklorotsükloheksaan*	319-85-7	A lisa		
Lindaan*	58-89-9	A lisa		
Mireks	2385-85-5	A lisa	Jah	Jah
Pentaklorobenseen	608-93-5	A lisa	Jah	Jah
Pentaklorofenool (PCP)	87-86-5 ja muud	A lisa	Ei	Jah – lisatud 2019. aasta uuesti sõnastamisega
Polüklooritud bifenüülid (PCB)	1336-36-3 ja muud	A lisa	Jah	Jah
Tetrabromodifenüüleeter ja pentabromodifenüüleeter	40088-47-9 32534-81-9 ja muud	A lisa	Jah	Jah
				Jah
Toksafeen	8001-35-2	A lisa	Jah	Jah
DDT	50-29-3	B lisa	Jah	Jah
Perfluorooktaansulfoonhape, selle soolad ja perfluorooktaansulfonüülfluoriid (PFOS)	1763-23-1 307-35-7 ja muud	B lisa	Jah	Jah
Perfluorooktaanhape (PFOA), selle soolad ja PFOAga seotud ühendid	335-67-1	A lisa	Ei	Jah – lisatud 2020. aasta aprillis
SCCPd – lühiahelalised klooritud parafiinid	85535-84-8 ja muud	A lisa	Jah	Jah
HCBD – heksaklorobutadieen	87-68-3	A lisa	Jah	Jah
PCN – polüklooritud naftaleenid	70776-03-3 ja muud	A lisa	Jah	Jah
Bis(pentabromofenüül)eeter, tuntud ka kui dekabromodifenüüleeter (c-deka-BDE)	1163-19-5	A lisa	Ei	Jah – lisatud 2019. aasta uuesti sõnastamisega
Dikofool	115-32-2	A lisa	Ei	Jah – lisatud 2020. aasta juunis
Tahtmatult toodetud püsivad orgaanilised saasteained				
Polüklooritud dibenso-p-dioksiinid (PCDD)	1746-01-6	C lisa	Jah	Jah
Polüklooritud dibensofuraanid (PCDF)	1746-01-6	C lisa	Jah	
Heksaklorobenseen (HCB)	118-74-1	C lisa	Jah	Jah
Pentaklorobenseen	608-93-5	C lisa	Jah	Jah – lisatud 2019. aasta uuesti sõnastamisega
Polüklooritud bifenüülid (PCBd)	1336-36-3 ja muud	C lisa	Jah	Jah
PCN – Polüklooritud naftaleenid	70776-03-3 ja muud	C lisa	Jah	Jah – lisatud 2019. aasta uuesti sõnastamisega
Polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud (PAHid)	207-08-9 ja muud	Ei	Jah	Jah
HCBD – heksaklorobutadieen	87-68-3	C lisa	Jah	Jah – lisatud 2019.

[9] See CASi nr hõlmab α-, β-, γ-, δ- ja ε-HCH isomeeride segu.

Aine	CASi nr	Loetletud Stockholmi konventsioonis	Loetletud UNECE püsivate orgaaniliste saasteainete protokollis	Loetletud ELi püsivate orgaaniliste saasteainete määruses
				aasta uuesti sõnastamisega

* Lindaan, α- ja β-heksaklorotsükloheksaan, samuti kloordekoon ja heksabromobifenüül on vastavalt Stockholmi konventsioonile uued püsivad orgaanilised saasteained, kuid need on juba reguleeritud püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli ja püsivate orgaaniliste saasteainete määrusega.

4. ELI PÜSIVATE ORGAANILISTE SAASTEAINETE RAKENDUSKAVA EESMÄRK

Stockholmi konventsioon näeb kõigile konventsiooniosalistele ette kohustuse töötada välja ja viia ellu nende Stockholmi konventsiooni kohaste kohustuste rakendamise kava. Liidu jaoks rakendatakse seda kohustust ka püsivate orgaaniliste saasteainete määruse artikliga 9. Seetõttu on komisjon 2007. aastal välja töötanud püsivate orgaaniliste saasteainete teemalise rakenduskava, mis hõlmab ka neid aineid, mis kuuluvad püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli[10]. Seda kava on hiljem mitu korda ajakohastatud, sest Stockholmi konventsioon, püsivate orgaaniliste saasteainete protokoll ja ELi õigus on edasi arenenud.

Rakenduskava üldeesmärk ei ole täita ainult juriidilisi kohustusi, vaid hinnata ka senist tegevust ning sätestada strateegia ja tegevuskava liidu edasiste meetmete tarvis, mis on seotud Stockholmi konventsiooni ja/või UNECE püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli kantud püsivate orgaaniliste saasteainetega.

Seega on rakenduskava eesmärgiks:

- läbi vaadata olemasolevad püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud liidu meetmed;
- hinnata nende tõhusust ja piisavust Stockholmi konventsiooni kohustuste täitmisel;
- määrata kindlaks vajadus täiendavate liidu meetmete järele;
- kehtestada kava täiendavate meetmete rakendamiseks;
- teha kindlaks ja tugevdada seoseid ja võimalikku koostoimet püsivate orgaaniliste saasteainete haldamise ning muu keskkonnapoliitika ja teiste poliitikavaldkondade vahel ning
- suurendada teadlikkust püsivatest orgaanilistest saasteainetest ja nende kontrollimeetmetest.

5. LIIDU RAKENDUSKAVA KOKKUVÕTE

Liidu neljas rakenduskava on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis. Kolmanda rakenduskava läbivaatamisel ja ajakohastamisel käsitleti uuestisõnastamisel lisatud muutusi, püsivate orgaaniliste saasteainete määruse muutusi, uute püsivate orgaaniliste saasteainete lisamist Stockholmi konventsiooni ning tehnika ja õigusloome arengut selles valdkonnas.

[10] SEK (2007) 341.

Sissejuhatuses antakse ülevaade püsivate orgaaniliste saasteainete määruse kohaldamisest rahvusvahelises õigusraamistikus, sealhulgas esitatakse UNECE püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli ja Stockholmi konventsiooni kokkuvõte.

Teises peatükis vaadeldakse praegust olukorda seoses kohustustega, mida EL peab ülalnimetatud rahvusvaheliste raamistike osalisena täitma. Selles kirjeldatakse ELi kehtestatud asjakohaseid õigusakte ja nende rakendamist toetavaid finantsinstrumente.

Eelkõige sisaldab see rakenduskava uusi osi, milles esitatakse püsivate orgaaniliste saasteainete määruse üksikasjalik kirjeldus. Püsivate orgaaniliste saasteainete määruse osana saab Euroopa Kemikaaliamet (ECHA) mitu ülesannet Euroopa Komisjoni toetamiseks, muu hulgas uute võimalike püsivate orgaaniliste saasteainete kindlaksmääramisel. Määruse muutmisega viiakse püsivate orgaaniliste saasteainete määruse kohased protsessid paremini vastavusse asjakohaste kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist käsitlevate õigusaktidega (REACH), st määrusega (EÜ) nr 1907/2006. Lisaks on ECHA-l kohustus esitada ECHA veebisaidil[11] lisateavet, sealhulgas teade uue aine loetellu kandmise ettepaneku ettevalmistamise kohta ja kaheksanädalane konsultatsiooniperiood kõigi huvitatud isikute jaoks, mis võimaldab tööstusharule, valitsusvälistele organisatsioonidele ja teadusasutustele suuremat läbipaistvust ja sisendi pakkumise võimalust püsivate orgaaniliste saasteainete kandidaate käsitlevate andmete esitamisel.

Püsivate orgaaniliste saasteainete määrusega muudetakse ka liikmesriikide aruandluskohustust. Iga-aastane ja kolmeaastane aruandlus komisjonile määruse (EÜ) nr 850/2004 eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude kohta vastavalt selle määruse artiklile 12 asendatakse püsivate orgaaniliste saasteainete määruse artikliga 13, mille kohaselt peavad liikmesriigid koostama aruande, milles kirjeldatakse üksikasjalikult püsivate orgaaniliste saasteainete määruse eesmärkide saavutamisel tehtud edusamme, ja tegema selle üldsusele kättesaadavaks. Liikmesriigid peavad aruandes sisalduva teabe komisjonile ja ECHA-le kättesaadavaks tegema.

Lisaks sisaldab teine peatükk täiendavat teavet mulda ja saastunud pinnast käsitlevate liidu õigusaktide kohta, mis liidu rakenduskava varasemates versioonides ja ühenduse rakenduskavas puudus. See hõlmab üksikasju keskkonnavastutuse direktiivi (2004/35/EÜ), väetisetoodete määruse (EL) 2019/1009 ja mullakaitse teemastrateegia kohta.

Kolmandas peatükis antakse üldhinnang püsivate orgaaniliste saasteainete kohta Euroopa Liidus seoses nende tootmise, kasutamise ja turuleviimisega ning olemasolevate varude ja jäätmevoogude saastamisega. See peatükk põhineb peamiselt liikmesriikide koostatud aruannetel ja rakenduskavadel.

See sisaldab üksikasjalikke uusi jagusid, mis hõlmavad eelkõige järgmisi aineid.

- Broomitud leegiaeglusti dekabromodifenüüleeter (deka-BDE), mida liidus laialdaselt kasutati plastides ja pehme mööbli tekstiilides, enne kui 2019. aasta märtsis jõustus REACH-määruse kohane deka-BDE kasutamise piirang. 2017. aasta mais otsustati Stockholmi konventsiooni osaliste konverentsil kanda deka-BDE A lisasse. Liidu rakenduskava andmetel kasutati liidus kõige rohkem (75 000 tonni) deka-BDEd aastal 2000, selle kasutust vähendati järkjärguliselt ja see lõpetati 2019. aastaks täielikult. Arvestades töödeldud toodete kasutusiga, võib eeldada, et deka-BDE mõjutab jäätmevooge veel mitu aastat.
- Perfluoritud pindaktiivne aine perfluorooktaanhape (PFOA), selle soolad ja PFOAga seotud ühendid. PFOA on pärast perfluorooktaansulfoonhapet (PFOS) teine

[11] https://echa.europa.eu/understanding-pops

Stockholmi konventsiooni lisas loetletud perfluoritud ja polüfluoritud alküülühend (PFAS). PFOA on olnud liidus laialdaselt kasutusel väga mitmesugustes rakendustes vee-, õli- ja plekihülgavuse jaoks ning vaheainena fluoropolümeeride tootmisel. PFOA lisati Stockholmi konventsiooni 2019. aastal mitme erandiga. PFOA ja PFOAga saastunud jäätmete käitlemine on liidu jaoks järgmisel aastakümnel ja pärast seda märkimisväärne väljakutse.

- Pestitsiid pentaklorofenool (PCP), mida on varem kasutatud puidukonservandina peamiselt tööstuslikes keskkondades, nagu elektriülekandeliinid ja raudteeliiprid. PCP, selle soolad ja estrid lisati Stockholmi konventsiooni A lisasse 2015. aasta mais. PCP kasutamist liidus on alates 1991. aastast piiratud ning 2008. aastal piirati seda täiendavalt kemikaalimäärusega REACH. Kuigi liidus ei ole puidu töötlemiseks PCPd palju aastaid kasutatud, võib töödeldud puidu eluiga olla kuni 50 aastat, mis võib tekitada probleeme puidujäätmete lõplikul käitlemisel.
- Pestitsiid dikofool, mida kasutati DDT asendamiseks lestade ja muude kahjurite tõrjeks mitmesugustel põllukultuuridel nagu puuviljad, köögiviljad, ilutaimed, puuvill ja tee. Dikofool lisati Stockholmi konventsiooni 2019. aasta mais. Liidus vähenes dikofooli kasutamine 317 tonnilt aastas 2000. aastal 32 tonnile aastas 2009. aastal. Dikofooli kasutamine ei olnud liidus pärast 2010. aastat enam lubatud. Dikofool lisati 2013. aastal ka keskkonnakvaliteedi standardeid käsitlevasse direktiivi (2013/39/EL). Eeldatakse mõningaid pärandprobleeme väljaspool endisi kasutusalasid, kuigi imporditud põllukultuuride saastumist võib olla vaja täiendavalt kontrollida.

Kolmas peatükk sisaldab ka ajakohastatud teavet töö kohta, mida tehakse dielektrilistes seadmetes soojuskandjatena kasutatavate polüklooritud bifenüülide (PCBd) lõplikuks järkjärguliseks kasutuselt kõrvaldamiseks ja hävitamiseks (või pöördumatuks muundamiseks). 2017. aastal läbi viidud uuring näitas, et enamik liikmesriike on teinud märkimisväärseid edusamme PCBsid sisaldavate seadmete kasutamise lõpetamise suunas. Püsivate orgaaniliste saasteainete määrus sisaldab Stockholmi konventsioonis sätestatud eesmärki järk-järgult lõpetada PCBde kasutamine 2025. aastaks.

Kolmandas peatükis kirjeldatakse üksikasjalikult tööd väga liikuvate ainete püsivate orgaaniliste saasteainetena määratlemise kriteeriumide ümberhindamiseks, võimalusega töötada välja uued bioakumuleeruvuse kriteeriumi lisakriteeriumid.

Neljandas ja viiendas peatükis esitatakse põhjalik analüüs iga üksiku Stockholmi konventsioonist tuleneva kohustuse kohta, mis mõjutab püsivate orgaaniliste saasteainete reguleerimist ELis. Selle analüüsi alusel on liidu rakenduskavaga kindlaks määratud 31 meedet, et tõhustada Stockholmi konventsioonist tulenevate liidu kohustuste täitmist.

Kolmandas ja neljandas peatükis näidatakse, et Stockholmi konventsioonis või püsivate orgaaniliste saasteainete protokollis loetletud ja enne 2008. aastat püsivate orgaaniliste saasteainete määrusega reguleeritud ainete (vanad püsivad orgaanilised saasteained) kasutamine on järk-järgult lõpetatud. Vanu püsivaid orgaanilisi saasteaineid võib leida veel vaid toodetes, mis valmistati ja viidi turule enne püsivate orgaaniliste saasteainete määruse jõustumist, ning samuti on lubatud nende ainete kasutamine standarditena teadusuuringutes. Mõlemad kasutusviisid kuuluvad Stockholmi konventsiooni ja püsivate orgaaniliste saasteainete määruse üldiste erandite alla.

Ajavahemikul 2009–2017 Stockholmi konventsiooni või püsivate orgaaniliste saasteainete protokolli kantud uued ained lisati hiljem püsivate orgaaniliste saasteainete määrusesse. Stockholmi konventsiooni 2019. aasta mais lisatud püsivad orgaanilised saasteained olid juba

pikka aega liidus kasutuselt kõrvaldatud (dikofool) või neid kontrolliti kemikaalimääruse REACH alusel (PFOA, selle soolad ja nendega seotud ühendid) ning need lisati püsivate orgaaniliste saasteainete määrusesse 2020. aastal.

Mõne püsiva orgaanilise saasteaine, eelkõige broomitud leegiaeglustite (PBDEd ja HBCDD) ja perfluoritud kemikaalide (PFOA, selle soolad ja nendega seotud ühendid) kasutamine on jätkunud kuni viimase ajani, mis tähendab, et neid aineid sisaldavad jäätmed võivad olla liidule ja liikmesriikidele väljakutseks veel mõne aasta jooksul. Lisaks, mõnda liikmesriiki imporditi hävitamise ja kõrvaldamise eesmärgil püsivaid orgaanilisi saasteaineid sisaldavaid jäätmeid (nt aegunud pestitsiidid või saastunud seadmed). Selline import on toimunud kooskõlas Stockholmi konventsiooni sätetega ja aitab kaasa püsivate orgaaniliste saasteainete üldisele vähendamisele ja kohasele käitlemisele kogu maailmas.

Mõnes liikmesriigis on veel vananenud pestitsiidide varusid, mis sisaldavad püsivaid orgaanilisi saasteaineid ning mille tootmine, kasutamine ja turuleviimine on praegu püsivate orgaaniliste saasteainete määrusega rangelt keelatud. Need varud ja muud jäätmed, mis koosnevad püsivatest orgaanilistest saasteainetest või on nendega saastunud, vajavad asjakohast käitlemist, et tagada nende keskkonnaohutu kõrvaldamine, sealhulgas asjakohaste piirnormide ning jäätmekäitlustoimingute kindlaksmääramine ja läbivaatamine. Selleks valmistab komisjon praegu ette ettepanekut püsivate orgaaniliste saasteainete määruse IV ja V lisa muutmiseks.

2017. aastal läbi viidud liikmesriikide uuring, mis käsitles dielektriliste seadmete soojuskandjates sisalduvate PCBde allesjäänud kasutuses olevaid varusid, näitas, et alles jäänud oli vähem kui 10 % 1990. aasta eeldatavast varust. Väikese arvu liikmesriikide puhul olid allesjäänud varud siiski palju suuremad, ligikaudu 50 % 1990. aasta lähtetasemest. Stockholmi konventsiooniga nähakse ette PCBde kasutamise järkjärguline lõpetamine seadmetes 2025. aastaks ning nõutakse konventsiooniosalistelt, et nad tagaksid PCBsid sisaldavate vedelike keskkonnahoidliku jäätmekäitluse 2028. aastaks.

Kuuendas ja seitsmendas peatükis antakse lisateavet muude kohustuste täitmise kohta kui need, mis on otseselt seotud loetletud kemikaalidega. Nendes näidatakse, et teabevahetus tehnilistes küsimustes nii liikmesriikide vahel kui ka kolmandate riikidega on endiselt keeruline ja seda tuleks parandada, et paremini toetada püsivate orgaaniliste saasteainete määruse rakendamist.

Lisaks korraldati 2019. aasta sügisel avalik konsultatsioon liidu rakenduskava viimase esialgse versiooni kohta. Vastajate tagasisides toodi esile nii üldsuse kui ka ekspertide mured. Vastajad rõhutasid eelkõige püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud käimasoleva tegevuse vähest nähtavust liikmesriikide ja liidu tasandil (sealhulgas seda, kuidas nad saaksid panustada) ning õigetele sidusrühmadele kohandatud suhtluse puudumist püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud peamiste probleemide teemal. Eelkõige rõhutasid üldsuse esindajad oma suurimaid muresid seoses teabega vananenud pestitsiidide ja toidu saastumise kohta.

Üks 31st liidu kohustuste täitmise parandamise meetmest keskendub üldsuse ja peamiste sidusrühmadega suhtlemisele.

Liit ja liikmesriigid annavad märkimisväärset tehnilist ja rahalist abi, et toetada eri vahendite kaudu Stockholmi konventsiooni rakendamist arengumaades.

6. ÜLDISED JÄRELDUSED

Liidu õiguslikud meetmed, mis on seotud püsivate orgaaniliste saasteainete tootmise, turuleviimise ja kasutamisega ning püsivaid orgaanilisi saasteaineid sisaldavate või nendest koosnevate jäätmete käitlemisega, on piisavalt põhjalikud, et täita konventsioonist ja püsivate orgaaniliste saasteainete protokollist tulenevaid kohustusi.

Püsivate orgaaniliste saasteainete kõrvaldamisel on saavutatud märkimisväärne edu. Kõikide püsivate orgaaniliste saasteainete tootmine ja kasutamine on keelatud, välja arvatud mõned väikesed erandid. Liidu põhiväljakutse on kõrvaldada püsivad orgaanilised saasteained jäätmeringlusest ja järelejäänud varudest, kuna need on endiselt peamiseks heiteallikaks. Suurimad probleemid on praegu seotud broomitud püsivate orgaaniliste saasteainetega, mida varem kasutati leegiaeglustitena (PBDE ja HBCDD), perfluoritud kemikaalidega (PFOA, selle soolad ja nendega seotud ühendid), vananenud pestitsiidide käitlemisega ja dielektrilistest seadmetest pärit PCBde kasutamise lõpetamisega, et saavutada püsivate orgaaniliste saasteainete määruses 2025. aastaks seatud eesmärk.

Kooskõlas Stockholmi konventsioonist tulenevate kohustustega ja võttes arvesse olukorda liidus, kirjeldatakse rakenduskavas 31 meedet, mis on vajalikud kohustuste täitmiseks. Viis meedet on uued ja pööravad eelkõige tähelepanu äsja nimekirja kantud kemikaalidele. Kaheksa meedet on püsimeetmed (jätkuvad meetmed) ja 16 meedet olid loetletud juba eelmises rakenduskavas ning kehtivad endiselt, sest neid pole veel lõpule viidud või need on jätkuvalt olulised.

Püsivate orgaaniliste saasteainete eraldumine tahtmatu tootmise tõttu on jätkuvalt üks liidu olulisemaid probleeme. Mitmete toimingute eesmärk on seega vastavasisuliste meetmete väljatöötamine, et püsivate orgaaniliste saasteainete heidet veelgi vähendada. Püsivate orgaaniliste saasteainete tahtmatu tekkimise ennetamisega (neid ära hoidvate protsesside ja tehnoloogiate väljatöötamise kaudu) tuleb eelkõige tegeleda tööstusliku tootmise valdkonnas, aga ka kodumajapidamistes asuvate allikate puhul, nagu näiteks hajuspõletamise allikad. Endiselt on vaja täiendavaid teadusuuringuid ja tehnoloogiaarendusi selles valdkonnas.

Kõik liikmesriigid koostasid polüklooritud bifenüüle (PCB) sisaldavate seadmete loetelud ning nende kogumise ja kõrvaldamisega seotud tegevuskavad. Teave PCBsid sisaldavate seadmete praeguse koguse kohta näitab, et paljud liikmesriigid on teinud suuri edusamme; siiski on mõnedel liikmesriikidel veel lahendamist vajavaid probleeme, ning on vaja täiendavaid jõupingutusi, et saavutada Stockholmi konventsiooni eesmärk lõpetada PCBde kasutamine aastaks 2025.

Broomitud püsivate orgaaniliste saasteainete, eelkõige PBDEde ja HBCDD kasutamine leegiaeglustitena oli liidus laialt levinud, kuid PBDEde ja HBCDD kasutamine on nüüd püsivate orgaaniliste saasteainete määruse kohaselt keelatud ning nende kasutamine lõpetati järk-järgult mõne aasta eest. Töödeldud toodete kasutusiga on siiski probleemiks neid aineid sisaldavate jäätmematerjalide käitlemisel. Suuri edusamme on tehtud jäätmevoogudes nende ainete kindlakstegemise ja eraldamise meetodite arendamisel, sealhulgas sekretariaadi juhiste väljatöötamisel. Siiski on vaja jätkuvaid jõupingutusi, et aidata lahendada probleeme, mida tekitavad broomitud püsivad orgaanilised saasteained jäätmevoos. Lisaks sellele, ehkki töödeldud plasti käideldakse elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi 2012/19/EL[12] kohaselt kindlaksmääratud jäätmevoo alusel, satuvad töödeldud tekstiilid olmejäätmete voogudesse, kus teadlikkus sellest probleemist võib olla väiksem.

[12] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta (ELT L 197, 24.7.2012, lk 38).

Liidus toodetakse hetkel piiratud mahus perfluorooktaansulfoonhapet, selle soolasid ja perfluorooktaansulfonüülfluoriidi (PFOS). PFOSi kasutamine metallipindamistööstuses on ainus järelejäänud allikas, kus PFOSi eraldub selle aine sihtotstarbelisest kasutusest. Sellise kasutuse alternatiive ja aseaineid on juba uuritud ning neid tuleb rakendada, et PFOSi kasutamine järk-järgult täielikult lõpetada.

PFOA kasutamine eri rakendustes on olnud kogu liidus laialt levinud, mis tõenäoliselt põhjustab märkimisväärseid probleeme seoses jäätmete ja võimaliku heitega. Lisaks märgitakse liidu rakenduskavas, et kuigi PFOS ja PFOA on loetletud Stockholmi konventsioonis ja püsivate orgaaniliste saasteainete määruses, jätkub rahvusvahelisel tasandil edasine töö muude PFAS-ühenditega, sealhulgas Norra ettepanekuga lisada Stockholmi konventsiooni perfluoroheksaansulfoonhape (PFHxS), ning samuti liidu tasandil. Seepärast on liidu kestlikkust toetavasse kemikaalistrateegiasse[13] lisatud meetmed, millega lahendatakse PFAS-ühenditega seotud probleeme liidus ja kogu maailmas.

Lisaks toodi liidu rakenduskava kavandit käsitlevale avalikule konsultatsioonile antud vastustes esile teabevahetuse ja kaasamisega seotud probleemid. Komisjon ja liikmesriigid hindavad praegu püsivate orgaaniliste saasteainete valdkonnas kooskõlastatud meetmete – kooskõlastatud teavituskampaaniad liidu tasandil – vajalikkust ja lisaväärtust, võttes arvesse liikmesriikide kohustust levitada keskkonnateavet püsivate orgaaniliste saasteainete kohta vastavalt direktiivile 2003/4/EÜ[14]. Püsivaid orgaanilisi saasteaineid käsitleva teabe levitamist on juba tõhustatud püsivaid orgaanilisi saasteaineid käsitleva ECHA veebisaidi arendamise ja kemikaalide seire teabeplatvormi (IPCheM) loomisega. Siiski on vaja täiendavalt läbi vaadata, millist teavitust on vaja, et aidata huvitatud isikutel hõlpsamini teavet leida, eelkõige püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud käimasolevate tegevuste puhul.

[13] COM(2020) 667 final.

[14] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/4/EÜ keskkonnateabele avaliku juurdepääsu ja nõukogu direktiivi 90/313/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 41, 14.2.2003, lk 26).